

Kuvassa G.A.Gottlundin Suomalaisia Paimen Soittoja Kanteleella ja Sarvella Soitettavia 1831, torventoitottajat Helsingin Lauulujuhlilla 21.6.1900, sekä pukinsarvi ja puusarvi vuonna 2007.

Historiaa

Timo Leisiön tutkimuksessa *Suomen ja Karjalan vanhakantaiset torvi- ja pillisoittimet*, on mukana 269 pukinsarvea. Pukinsarvessa on ollut yleisimmin neljä sormiaukkoa. Neli-aukkoisista pukinsarvista on löytynyt 64 museotietoa ja näiden sarvien sävelala vaihtelee pienen terssin ja puhtaan kvintin välillä. Museoissa säilyneissä sadassakahdessa soittokuntoisessa sarvessa on 28 erilaista asteikkoa.

Puusta rakennettuja sarvia on rakennustavan mukaan kahta lajia, ehytputkinen puusarvi ja halkaistusta puusta valmistettu lulletti. Ehytputkiseen sarveen on tehty reikä poraamalla puun molemmista päistä. Porausta on laajennettu toisesta päästä jollakin puutyökalulla tai polttamalla. Lulletin reikä saadaan halkaisemalla puu kahtia ja kovertamalla puolikkaisiin urat. Kun koverretut puut liitetään yhteen tuohisiisnalla, saadaan ehjä putki. Museoissa on säilynyt kolme lullettia ja kuusi puusarvea. Pukinsarvea on soitettu koko eteläisessä Suomessa ja puusarvia on soitettu vain Laatokan ja Kannaken Karjalassa.

Rakentaminen

Kaukolalaisen perimätiedon mukaan paras eli "lahakka eäni" syntyi, jos soitin tehtiin lehmuksesta, mutta mäntyäkin, joka synnytti tiukemman kimakamman äänen, käytettiin" (Leisiö 1983, 393). Rakennan puusarvet koivusta. Rakennusprosessi kestää noin 1-2 vuotta. Sarvi valmistetaan kahdesta puukappaleesta. Puukappaleisiin veistetään ääniaukko ja ne liimataan yhteen. Sarviahiot laitetaan kylmäpuristettuun pellavaöljyyn noin vuodeksi. Öljy tukkii puun huokoset. Vuoden jälkeen sarvi muotoillaan ulkoapäin, tehdään suukappale ja sormiaukot. Puukappaleiden liimauksen pitävyys varmistetaan tuohinauhalla, joka kierretään sarven ympäri. Sarven viritys tapahtuu sormiaukkoja suurentamalla. Tarkastan virityksen viikon välein, kunnes olen siihen tyytyväinen.

Viritys

Museoissa säilyneiden lullettien ja puusarvien pituus on vaihdellut 250-350 millimetrin välillä. Rakentamieni puusarvien perussävel on G4. Liisa Pessin lulletin perusääni on ollut A#4. Suomalaiset sarvisävelmät on nuotinnettu G-sävelalaan.

Soittimen numero

Soittimen numero on lyöty stanssilla sarven takapuolelle. Numerosarja "01 07" tarkoittaa, että soitin on numero yksi vuonna 2007. Puusarvia on valmistunut vuosina 1979-2006 kuusikymmentä yksi.

Soittaminen

Sarvissa voi sävelkorkeutta muuttaa paitsi sormiaukoilla, niin myös ansatsilla. Samasta soittimesta saa erilaisia asteikkoja samoilla sormituksilla. Väisänen on huomionnut nuotinnuksissaan terssin vaihtelun seuraavasti: jos etumerkki on oikeinpäin (b) on kyseessä puhdas molliterssi, jos etumerkki on väärinpäin (d) on sävel pienen ja suuren terssin välimailla.

Nuotit

Käyttö ja huolto-ohjeet

PUUSARVEN VUOSIHUOLTO

Laita sarvi kerran vuodessa öljykylpyyn. Hanki kapea korkea astia. Osta apteekista parafiiniöljyä 2-3 litraa (määrä riippuu astian koosta). Upota sarvi öljyyn. Anna sarven olla öljyssä viikko. Nosta sarvi pois öljystä ja valuta enemmät öljyt pois ja kuivaa sarvi talouspaperilla. Sarvien öljyämässä on hyvä käyttää kapeaa korkeaa astiaa. Kuvan astiaan mahtuu neljä sarvea. Astioita myy Vapaa Valinta Ikaalisissa.

NORMAALI HUOLTO ENNEN SOITTAMISTA

Öljyä sarvi sisäpuolelta parafiiniöljyllä ennen soittoa, noin 1-2 kertaa kuukaudessa, tai tarpeen mukaan. Levitä öljy sarven sisäpuolelle sarven mukana tulleella öljyämiskepillä. Kiinnitä kepillä olevaan reikään kangastilkku, kasta se öljyyn ja työnnä keppi sarven sisään.

Öljyä voi laittaa myös suokappaleeseen ja sarven pinnalle samalla kangastilkulla. Sarven ympärillä oleva tuohi pitää myös öljystä.

Pyyhi öljyämisen jälkeen sarvi kuivaksi ja anna sen olla avoimessa paikassa, ennenkuin laitat sen pussiin.

SOITTAMISEN JÄLKEEN

Laita puhdas kuiva kangastilkku öljyämiskeppiin ja kuivaa sarvi sisäpuolelta kangastilkun tai talouspaperin avulla. Anna sarven ”kuivua” avonaisessa paikassa, ennenkuin laitat sen takaisin pussiin.

PUKINSARVEN HUOLTO

Pukinsarven huoltoon pätevät samat asiat kuin puusarveenkin. Pukinsarvea ei tarvitse kuitenkaan vuosihuoltoa koska sarviaine on tiiviimpää kuin puu, eikä se siten ”ime” öljyä sisäänsä. Pukinsarvessa on erityisen tärkeätä sarven kuivaaminen soiton jälkeen.

TAKUU

Valmistamillani sarvilla on elinikäinen takuu, mikäli niitä on käsitelty ohjeiden mukaisesti. Pidä sarvea pussissa, koirien ulottumattomissa. Koirien mielestä puiset sarvet ja huilut ovat erinomaisia puruluita. (Huom! Ei saa laittaa mikroaaltouuniin)

T:mi Rauno Nieminen
Urpunistinkatu 7
39500 IKAALINEN
www.raunonieminen.com